

kom ik op die zaak
begrip „mede-arbei-

tegen de gedachte
gen de nadere uit-
ouden we liever de
mede-arbeider Gods
ma, wat Prof. Hepp
gaande de verhou-
Want daar liggen,
rstandten.

id geschonden van
t hem niettemin in
an het verbond, en
tastus tot een verhou-
ade. Dat zijn de al-
ons kent. De vraag
nde op te merken

lenen zijn, merkten
blijken.

recht te verstaan,
hand bijeen lezen,
tructie van de ge-
en we loopen. Wat
olgende uitspraken:
formeerde gevoelen
n het werkverbond
Zijnen het eeuwige

erdlenen, dan ook
lenste evenzeer als
en religieus zin.
t de verbonds-
gen doet, zal door
id, maar krachtens
lij in het verbond
nt den rechtsgrond
recht om van God
p op Zijn verbonds-

dan een pleonasmie
verbond der verlos-
eewigheid, vloeit

g van kracht. God
meer Christus Zich
ten van het werk-
ons noot zijn ge-
der particuliere ge-

beeld Gods in den
le VOORTZETTING

rdening ook in
n nog van schep-
Ja, eenig licht der
overgebleven.

ovigen alleen, noch
e(n) menschen ge-
n „gemeen“ of
ordische Leeregele,
over Ds de Graaf
4), zakelijk wordi
der natuur“ allen
e bleven (in het
an wat de mensch
V, 51).

bestaan en voort-
bij den val op te
ruwigheid, want de
zijn zonde (IV, 74).
kverbond „gaat dit
s Paradijs e n a d e

in het werkverbond
et, maar onder de
het geloof zijn in-
meer van hun ge-
kverbond nakomen
nkel meer verband
ond: het eeuwige

de term „gemeen“ of
niet „hier“ gebezigt
t verder ziet, dan de
t verderop leest. Met
der doelingen“. Daar
trecks voor den dag,
verwerpt de Synode
t de verdorvene en
(WAARDOOR ZIJ
FIJUR), of de gaven
el gebruiken kan, dat
e, namelijk de Evan-
gelische zelve allenge-
nen“. (Hfdst. III-IV,
drie formulieren van
rtalers, in opdrag van
digende die drie Hol-

er verklaar is, verwerpt
at leer: dat die ver-
e genade — DAAR-
LIG VAN DIE NA-
nog in die mens oor-
leur die gocie gebruik
eliese of saligmakende
hand en traspgegewe
em corruptum et an-
lumen naturae, sive
posse, ut... etc.

leven. Zelfs al is men de misvatting toegedaan, dat de
gemeene gratie bestaat in een gemeen bevel, dan
heeft het opvolgen van dat bevel met het werkverbond
niets gemeen. Het waarborgt geen sprankje zaligheid
(IV, 78).

j. Er bestaat geen rechtlijnigheid in het werken van
den mensch vóór en na den val. Daarom is ook recht-
lijnigheid in het spreken vóór en na den val onbestaan-
baar (IV, 78).

k. Tegen de voorstelling, dat het verbond der (par-
ticuliere) genade de voortzetting zou zijn van
het werkverbond, teekende deze brochure (van Prof.
Hepp, K. S.) — hoewel een zeker waar element er in
erkennend — appél aan (IV, 81).

l. Evenzeer moet afgewezen de gedachte, dat de
particuliere genade de eerste dingen herstelt en
„den nieuwen mensch weer oplegt den plicht der
cultuur“. Want de herschepping bestaat niet
maar²⁾ in een herstel der „eerste“ dingen (IV, 81).

m. Zeker, de geloovige heeft een plicht tot cultuur.
Maar deze ligt niet in het verlengde van den plicht
tot cultuur onder het werkverbond. De nieuwe gehoor-
zaamheid, welke dezen plicht insluit, mag niet worden
beschouwd als een herstel der eerste, der oude gehoor-
zaamheid, maar zij is een gehoorzaamheid uit dank-
baarheid voor de verlossing, die daar is in Christus
Jezus onzen Heere (IV, 81). (MEN LETTE HIER OP
DIT „MAAR“, K. S.)

n. Door... de plaatsvervangende voldoening van Chris-
tus is voor de ware christgelovigen aan alle eischen
van het werkverbond, het cultuurgebod daarbij inbe-
grepen³⁾, genoeg gedaan. Wanneer zij dan ook een
cultuurtaak hebben, wat door geen Gereformeerde wordt
betwist, mag dat nooit zóó worden uitgelegd, dat zij,
door Christus' plaatsbekleedend werk hersteld, opnieuw
voor de culturele eischen van het werkverbond worden
gesteld. Voor hen heeft Christus heel het werkverbond,
de overtreding er van, de straffen op die overtreding
gesteld, op Zich genomen... Hun cultuuroeping ver-
schilt dan ook fundamenteel van die van
den mensch onder het werkverbond. Voor het oog
moge zij dezelfde zijn. In wezen is zij an-
ders. (En dan komt er een redeneering over het ster-
ven. U zoudt verwachten: een redeneering over het
verlaten van de bestaanswijze-van-nu in het werk-
verbond ter eener, en dit verlaten ná het werkverbond
ter andere zijde? Ja, dat zoudt U verwachten. Maar het
valt toch anders uit bij Prof. Hepp. Hij lascht hier een
redeneering in over het sterven van geloovigen én van
ongeloovigen... alsof het daarover liep...)

o. Onze cultuuroeping is geen gehoorzamen aan het
werkverbond, MAAR (I, K. S.) ons werk is de nood-
zakelijke vrucht van Christus' werk (IV, 87).

p. Het leven der dankbaarheid plaatst ons voor geen
enkele verplichting van het verbond der werken. Wij
zijn geen medewerkers van Christus in het werkverbond.
Wij worden door het verbond der genade verplicht tot
een volstrekt andere, tot een nieuwe gehoorzaam-
heid. Wij worden medewerkers in hooger en tegelijk in
afhankelijker (n.l. voor ons geloofsbevestiging) zin⁴⁾
(IV, 87).

We zullen het hierbij laten.

Volgende week zullen we een en ander eens wat van
nabij bekijken. De lezer beware daartoe dit nummer;
we zullen dan de eene uitspraak naast de andere leggen.
Deze week hebben we daarvoor geen ruimte meer be-
schikbaar.

K. S.

2) Dit „niet maar“ is reeds besproken in den tekst.
3) Hoe zit het nu, is dat cultuurgebod nu leusich begrepen
in het werkverbond, ja of neen?

4) Men lette weer op de ongelukkige probleemverwringing.
Ik spreek over het mede-arbeider GODS zijn. Neen, staat
Prof. Hepp te betoogen, wij worden geen medewerkers van
CHRISTUS. Wat is dat nu toch weer? Waar heeft iemand
zoo iets beweerd? Want natuurlijke wil Prof. Hepp niet ont-
kennen, dat wij, indien wij, niet als slaven, doch als vrienden,
broeders, tot de militia Christi, den krijgsveld van Christus
geroepen worden, daarin zijn medewerkers mogen heeten, h.v.
in den strijd tegen Satan, den Antichrist, de wereld, enz. Hij
zal dus het oog hebben op het medewerken in het verdienen,
het verwerven van de zaligheid. Maar wie heeft dit ooit in
zijn hoofd gehaald? Gaat het aan, zonder enig bewijs van
het aanwezig zijn van zulke ketterijen er tegen te velde te
trekken? Wat is dat overigens voor een „loopen van bak-
boord naar stuurboord“? Geen medewerker. Toch wel weer
medewerker in overspanning van het begrip van hooger zin...

„Onzuivere lucht“ in de kerk van Groningen?

Alle gereformeerde dominees spreken of schrijven
over het Verbond. Maar niet ieder schrijft er een aparte
verhandeling over. Dat deed wel Dr L. v. d. Zanden,
Geref. pred. te Groningen; die is, om zoo te spreken,
onder de schrijvers over het Verbond geen soldaat, maar
een officier.

Dr v. d. Zanden nu gaf bij de Firma Kok te Kampen
een boekje: „De Verbondsgedachte“ (1934). Hij merkt
daarin op, dat aan den naam „werkverbond“ hem „we-
nig gelegen“ is (40); het werkverbond „kan“ zoo heeten,
maar het kan ook wel genadeverbond worden genoemd
(40); „de genade is hier dan vrije gunst, ongehouden
goedheid, nederbuigende liefde, terwijl zij na den val
als algemeene genade het karakter draagt van lank-
moedigheid, van spaarnde genade, en als bijzondere
genade verzoenend, vergevend, herstellend is“ (50).

Volgens Dr v. d. Zanden wordt „ook het om der zonde
(wil) vervloekte aardrijk in het Genadeverbond met
Christus opgenomen en gezegend“ (60); het „genade-
verbond is van kosmische betekenis“; het is (hier
citeert hij Bavinck) „de heel de schepping kwalitatief
en intensief in zich opnemende organisatie der nieuwe
menschheid onder Christus als haar Hoofd“ (66). En
het aldus omschreven genadeverbond „bringt“ voor

het besef van Dr v. d. Zanden „het herstel van het
gebroken Werkverbond“ (88).

Dat zijn alle uitspraken, die tegenwoordig de aandacht
spannen. Bizarren evenwel is dit het geval, als Dr v. d.
Zanden schrijft (bl. 19, 20):

Eigenlijk is het dan ook een contradictie, als het
Verbond monopoleurisch, eenzijdig, wordt genoemd,
want het is uiteraard dipleurisch, tweezijdig. Deze
termen zijn echter niet al te duidelijk. Monopoleurisch
kan een Verbond heeten met het oog op het eenzijdig
initiatief nemen tot het Verbond of het eenzijdig be-
schikken en bepalen der rechten en plichten, zoodat
de andere partij slechts heeft te aanvaarden en te
gehoorzenamen.

In dien zin is het Verbond tusschen God en mensch
ongetwijfeld monopoleurisch. Het gaat altijd alleen van
God uit. Hij neemt het initiatief door Zich aan den
mensch te openbaren. Hij geeft de Verbondswet, de
Verbondsbepalingen, den Verbondsmiddelaar, de Ver-
bondsweldaden. Het Verbond is Zijn gave, Zijn ge-
schchenk. En de mensch heeft slechts te ontvangen,
te gehoorzamen. Zijn geven aan God kan nooit meer
zijn dan wedergeven, wat God hem eerst gaf.

Toch is het Verbond altijd dipleurisch in dien zin,
dat de Openbaring vraagt om geloof, het Woord om
een antwoord, het gebod om gehoorzaamheid. Al is
het Verbond monopoleurisch in zijn oorsprong, het is
dipleurisch in zijn bestaan, het herinnert den mensch
aan zijn bestemming, het roept hem tot activiteit,
het drukt uit, dat de gemeenschap met God dienst
Gods is, trouwe liefdedienst. Het Verbond is weder-
keerige gemeenschap, twee-eenheid van Openbaring
en religie, het sluit in een betrekking van God tot ons
en van ons tot God, een werk Gods, maar ook een
werk des menschen, beloften, maar ook plichten,
het Ik zal u tot een God zijn en het gij zult Mij tot
een volk zijn.

Dipleurisch echter in den zin van afhankelijk van
menschelijke prestatie is het Verbond met Adam en
met Israël als volk, zooals straks nader zal blijken.

Er is geen twijfel aan, volgens de stellige uitspraken
van Prof. Dr V. Hepp haalt Dr v. d. Zanden hier „on-
zuivere lucht“ naar binnen. Jammer, dat de kerkeraad
van Groningen zulk een vonnis, en dan nog wel in het
openbaar, te lezen krijgt over één van zijn predikanten.
Trekt die kerkeraad zich van dit vonnis niets aan, dan
heeft hij daarmee tevens een oordeel uitgesproken
over den ernst van Prof. Hepps bezwaren tegen een
Groningsch predikant.

Overigens behoeft ik niet te verzekeren, dat voor mijn
besef de waarde van Prof. Hepps oordeel over het „on-
zuivere lucht“ in de kerk van Groningen halen, geene
is. Ik schrijf dit artikelje dan ook niet, om Dr v. d.
Zanden in het zoeklicht van Prof. Hepp te zetten, maar
om te doen zien, waar men zoo al uitkomt bij het in-
werkingstellen van diens zoeklicht.

K. S.

Dr Heering en Dr Hepp.

In „De Religieuze Toekomstverwachting, in het bij-
zonder in de Amerikaanse Theologie“, proefschrift van
H. J. Heering te Leiden, Donderdag 21 October 1937,
is o.m. opgenomen Stelling X:

„Het Neo-Calvinisme (zie bijv. Dr H. Dooyeweerd,
„De Wijsbegeerte der Wetsidee“) kent aan de Schep-
pings- en Onderhoudingsgedachte te overwegende be-
tekenis toe, met verwaarlozing van die van bekering
en vernieuwing.“

De wijsbegeerte der wetsidee behoeft ik niet te be-
spreken. Wel interesseert mij deze stelling, omdat ze
zeer veel overeenkomst vertoont met de redeneering,
die Prof. Hepp ten beste geeft inzake de gemeene gratie
en het werkverbond, en me even onjuist lijkt.

K. S.

Palestina-diorama's.

In aansluiting aan wat we eenige weken geleden
mededeelden betreffende de Palestina-diorama's te Haar-
lem, Schotersingel 17, kunnen we thans nog melden,
dat behalve op de bekende tijden (Dinsdags van
3-5, 's Woensdags van 7-9), ook nog des Zater-
dags van 3-5 vanaf heden de diorama's zullen te
beziichtigen zijn.

Zegt het voort!

K. S.

HET BOEK VAN DE WEEK

Rondom de Kuyper-litteratuur.

I.

De Kuyper-herdenking behoort weer tot het ver-
leden. Hier en daar worden nog wel vergaderingen
belegd, waar Kuypers arbeid wordt besproken,
doch dat zijn slechts nalezingen van den grooten
oogst. De eigenlijke herdenking is achter den rug.

In die ééne groote Kuyper-herdenking, waar-
aan nagenoeg het gansche gereformeerde Neder-
land heeft meegedaan, kan men makkelijk een
onderscheiding maken, die den herdenkingsarbeid
in twee deelen splitst. We bedoelen de onderschei-
ding tusschen de mondelinge en de schrift-
telijke herdenking, of — beter — de gespro-
ken en de geschreven uitbeelding van Kuy-
pers gigantische levensworsteling.

Beide soorten van herdenken hebben hun eigen
waarde. Voor de bereiking van de groote massa,
voor de levende, boeiende schildering van
wat Kuyper moest en mocht doen, was het ge-
(Zie vervolg op blz. 108.)

Hoe de Heiland bekeering predikte.

In de trits der gelijkenissen uit Lukas 15 worden
wij overweldigd door de teederheid van den Hei-
land. Jezus spreekt bij deze gelegenheid voor
slechte menschen, voor tollenaars en zondaren, pu-
blike schenders van de Wet Gods. Hij spreekt tot
hen over de bekeering, dat onderwerp dat aan alle
zijden zoo moeilijk is, theologisch en zielkundig!
Sommige evangeliepredikers zeggen: ik kan voor
zoo'n gehoor niet prediken! Dat zijn de slechtsten
niet! Toch zullen zij het van den Heiland moe-
ten leeren, moeten kunnen! Als ik het evan-
gelie niet voor zondaren kan prediken — dan kan
ik het in het geheel niet prediken, dan is mijn
theologie een vergissing! Anderen kunnen het wel
— ach, konden zij het maar niet! Wat een geweld
doen zij aan de waarheid, wat een geweld aan de
zielen! Hoe anders predikte de Zaligmaker.

Letten wij op Zijn opvallende teederheid, Zijn
bijna angstige kieschheid. Er is een herder, die
een schaap verliest. Er is een vrouw, die een pen-
ning kwijtraakt uit haar halssnoer. Wij zouden
zoo begonnen zijn: er was eens een schaap, dat
dom was, ondankbaar en eigenwijs... Maar de
Heiland stelt het bijna zoo voor alsof de herder
de schuld heeft en alsof de vrouw achteloos is
gewees. Wij willen hier heel ernstig redeneeren
over schuldbesef, weet van zonde, die een mensch
bijgebracht moeten worden. De Heiland doet an-
ders; Hij neemt onze schuld voor Zijn rekening.
Och, ik geloof dat onze dierbare Zaligmaker in
den hemel vaak glimlacht, als wij voor den zoo-
veelsten keer in onze diensten de catechismus-
afdeeling lezen: waaruit kent gij uw ellende? Hij
heeft onze schuld gekend... en gedragen.

De weg, waarop het schaap afdaalde van den
herder, de wijze, waarop de penning losraakte uit
het snoer en wegreide in een spleet van den vloer
— wij zouden die uitvoerig willen teekenen. Jezus
doet dit niet. Wel wordt ons uitvoerig geteekend
de weg van den herder naar het schaap, het bu-
ken van de vrouw naar de penning. Maar, als het
gevonden schaap rust op de schouders van den
herder en de penning glanst om den hals van de
vrouw — dan is het eensklaps of het alles actie
van dat schaap is geweest en of dat zilveren ding
daar op den vloer de vrouw gezocht had: er is
blijdschap in den hemel over een zondaar die
zich bekeert. Ze hebben er niets aan gedaan, dat
schaap was nog niet eens troosteloos, zooals het
verze zegt, dat zilverstuk lag ongevraagd in het
stof, U hebt alles gedaan en zij niets! Maar de
Heiland zegt: hun vrucht is uit Mij gevonden! Als
het schaap maar bij den herder is, als de penning
glanst om den hals van de vrouw, als de verloren
zoon thuis is — dan is alles goed. Ik heb het
schaap, zegt de herder, ik heb de penning, zegt
de vrouw. Dan juichen de engelen...

Bij de gelijkenis van den Verloren Zoon schijnt
het iets anders te slaan. Toch valt hier dezelfde
teederheid en uiterste kieschheid op. Wij zouden
willen waarschuwen: Pak die zondaren maar goed
aan, Heere! Gewoonlijk knikken die zondaren
daarbij, ze hebben graag op hun ziel, ze loopen er
de samenkomsten voor af! Maar Jezus spreekt
anders. Hij vertelt niet van een jongen, die steelt,
nog niet eens van een jongen die eischt, maar van
een zoon, die vraagt om wat hem toekomt, om
zijn moederlijk erfdeel. De weg van dien verloren
wordt sober geteekend, hij leeft royaal, meer niet.
Tot inkeer gekomen, constateert hij dat hij niet
meer voor zoon in aanmerking komt. Maar de
oervloeiende genade maakt hem heerlijk inconse-
quent! Want wat zegt hij? Ik zal opstaan en tot
mijn vader gaan en ik zal zeggen: Vader!
Let wel, hoe hij hier voor de tweede maal strui-
kelt in zijn biecht, hij had moeten vragen: Mijn-
heer, ik kom bij u solliciteeren naar een huur-
ling-vacature. Maar hij zegt wat anders, hij zegt:
Vader! Dat wil zeggen, zijn vader heeft zijn
denken en zijn hart reeds geheel in bezit genomen
als hij nog is in het verre land. Gelukkig, hij zegt
niet: Vader, u krijgt een bekeerden zoon over den
vloer. Hij weet er niets van dat hij bekeerd is, hij
weet één ding: dat hij een vader heeft. Die vader
heeft hem de woorden van zijn biecht van de lip-
pen gekust, nooit heeft hij zijn overdachte biecht
volledig uitgesproken. Want die vader zegt: Mijn
zoon. Zoo heeft de Heiland de bekeering gepredikt.

Ach, dierbaar evangelie! ik heb u op mijn reize
door het leven zoo dikwijls verloren. Tranen schie-
ten in mijn oogen als ik bedenk hoe slecht ik deze
goddelijke teederheid heb weergegeven in mijn toe-
spraken en doorgegeven aan de menschen. Wij
hebben allen oudste-zoon-allures en huurling-
zielen, meer dan wij weten.

Broeder, die als ik moogt getuigen van Gods
evangelie, laat ons bij die tollenaars en zondaren
gaan zitten, als de Heiland hen spreekt over de
bekeering.

N. B.

sproken woord van onschatbare beteekenis. Maar voor de blijvende duurzame teekening van Kuypers levensarbeid was het geschreven, het gedrukte woord gebiedend noodig. Want — de oude Willem Sluyter heeft het reeds voor een paar eeuwen gezegd:

't Gesproken woord
Vliegt haast weer voort;
Maer wat men schrijft,
Beklijft en blijft.

Een nauwkeurige, critische bespreking van wat bij het Kuypers-jubiläum gedrukt werd heeft dus zin en kan niet worden gemist.

Deze artikelen willen daartoe een bijdrage zijn.

Het herdenken van een man als Kuypers was, stelt zijn bijzondere, voor ons meestal zeer zware, eischen.

Ik denk hierbij vóór alles niet aan den geweldigen omvang van zijn arbeid en aan de enorme schriftelijke nalatenschap, waarmee hij ons heeft rijk gemaakt. Ongetwijfeld stellen die zeer hoge eischen aan den man die iets goeds en gefundeerd omtrent Kuypers zeggen wil. Het kost zeer veel tijd en studie eer men eenigszins met Kuypers streven en denken op de hoogte is.

Maar, nog eens, aan deze moeilijkheden denk ik nu niet. Er is een moeilijkheid bij het herdenken van geheel ander soort. Het is namelijk mogelijk en het geschiedt heel gauw, dat ons herdenken wereldgelijkvormig is. We beoordeelen Kuypers en waardeeren hem naar maatstaven, die de wereld hanteert bij haar groote mannen. Zulk herdenken wordt dan een ongeloofsuiting van hen die wel herdenken willen, maar het feitelijk niet doen — ze kunnen dan tot het godvruchtig herdenken niet komen. Bovendien wordt zulk een „herdenken” een beleediging van den man wien het geldt.

Kuypers zelf heeft meermalen met nadruk gewaarschuwd tegen het jubileum-gedoe, dat ook in zijn tijd — al was het misschien niet zoo sterk als thans — de zielen beoedelde.

Bovendien heeft hij met zeer grooten ernst gewaarschuwd tegen het verheerlijken van „persoonlijkheden”. Hij haatte dat woord „persoonlijkheid” volkomen en wijst er telkens op, dat in het spreken over en vereeren van „persoonlijkheden” een afgodische neiging schuilt, die grondig moet worden uitgeroeid.

Als wij dus ook in het herdenken van Kuypers, Kuypers eigen leerling willen zijn; als onze herdenkingsdaad zal blijven in den Kuypers-stijl; als ons bezig zijn met Kuypers en zijn arbeid dienstbaar zal worden aan de voortzetting en verdieping van Kuypers levensarbeid, dan moet dat herdenken — ook het schriftelijk herdenken — komen onder de voortdurende kritiek van het Gereformeerd beginsel, aan de inwerking en doorwerking waarvan Kuypers al zijn talent en kracht en tijd heeft gewijd.

Als we dat gevaar van een verkeerd, antikuyperiaansch herdenken van Kuypers willen zien, moeten we er op letten, dat we Dr Abraham Kuypers van verschillende „kanten” kunnen bekijken, hem in allerlei relatie kunnen beschouwen.

We kunnen hem — excuus voor de dwaze abstractie! — we kunnen hem bezien als „mensch”. Dan worden we geboeid door zijn heerschergestalte, zijn Caesaren-figuur. We staren vol verbazing naar de sterke trekken van zijn imponeerende kop, waarin alles spreekt van kracht, wil en ijzeren energie. We hooren van zijn fenomenale lichaamskracht — was hij niet een medisch wonder? We lezen van dien dokter, die, toen hij het groote hoofd van den kleinen Bram onderzocht, in stomme verbazing uitriep: Geweldig — dat zijn allemaal hersens!

We herinneren ons ook hoe oneindig teer de groote man kon schrijven, hoe buitengewoon gevoelig zijn hart was voor liefde en sympathie.

We kunnen ook — om iets anders te noemen — den geleerde in Kuypers eeren. Of, beter gezegd, het wetenschappelijk genie in Kuypers. Geleerde — dat is een veel te vlak woord voor wat Kuypers in de republiek der wetenschappen beteekende. Zonder twiifel zou hij in elk der faculteiten hebben uitgeblonken, indien hij al zijn krachten daaraan had kunnen wijden. Reeds als gymnasiast was hij de eenige, die in alle vakken bekoord, naar een hoogere klasse werd bevorderd.

Nog bij lange na niet is de diepte, de ontwikkelingsmogelijkheid van wat hij dacht en publiceerde gepeild. Vele geslachten zullen noodig zijn om uit te werken en door te trekken de lijnen die Kuypers zag. Onvoorstelbaar bijna is de invloed, dien hij met name in de theologie heeft uitgeoefend en op de wijsbegeerte zal uitoeven, indien hij grondig wordt verstaan.

Niet minder groot was Kuypers als volks-leider!

Hij heeft het volk, zijn volk, gekend als wel-nigen voor hem en na hem. Hij heeft het hart van het volk hooren kloppen. Hij kende de idealen, de strevingen, de stroomingen, die in het volksleven gistten. Hij had die voor velen onvindbare poort ontdekt, waardoor men in het diepste van het leven des volks kan doordringen om daar overtuigingen en idealen te doen wortelen, die tot energieke daden zouden opstuwten als dat noodig zou worden. Is het niet een werk van bijna boven-menschelijke omvang en beteekenis, een gansch volksdeel zoo omhoog te voeren en op te leiden en te bezielen met kerkelijke, wetenschappelijke, politieke en sociale idealen als Kuypers dat heeft gedaan? Neen wij, jongeren, kunnen ons dat onmetelijke werk bijna niet voorstellen en reali-seeren. Alleen door veel studie en diep inleven, kan men inkomen in de lafheid, de flauwheid, de geesteloosheid, waarin het orthodoxe Christendom voor een 70 à 80 jaar was verzonken. En pas als men den toestand der orthodoxie in het midden der voorgaande eeuw heeft doorzien, kan men na-gaan welk een reuzenarbeid Kuypers ook in dit opzicht heeft gepraesteed. Wat diepgaande om-zetting van gansch het denk-, het bewustzijnsleven van duizenden en duizenden hij heeft teweegge-bracht.

Ja, zoo kan men Kuypers bekijken.

Vanuit deze — en nog veel meer — observatie-punten.

Maar — al doet men dat nu nog zoo nauw-keurig, en eerbiedig en eerlijk — men komt op deze wijze toch niet tot den eigenlijken Kuypers, den Kuypers in het Koninkrijk Gods. Men krijgt zoo niet den geloofsblik op dien dienstknecht des HEEREN, die den naam van Abraham Kuypers droeg.

Neen — men versta ons goed — we willen geen oogenblik beweren dat het beziën en bestudeeren van al deze zijden van Kuypers veelbewogen leven en werken zonder waarde zou zijn! Geen sprake van! Dat alles moet onderzocht! Alles wat we omtrent Dr Kuypers te weten kunnen komen, vooral heel zijn machtig oeuvre, moet doorkropen en doorgaans worden in alle richtingen. Alle bronnen die iets kunnen opleveren moeten worden aangeboord. Nooit kan te veel materiaal worden bewerkt.

Maar als men dit alles onderzoekt en niet meer, dan komt men aan den waren Kuypers niet toe. Dat blijkt reeds aanstonds hieruit, dat ieder eerlijk mensch Kuypers zoo zien, bestudeeren en teekenen kan.

Wat men ook is: atheïst, of liberaal, of sociaal-democraat, of ethisch theoloog, men kan goede waardeerende woorden over hebben voor den mensch, den geleerde, den volksleider, die Abraham Kuypers heet. En men heeft die goede woorden voor hem over gehad — ook in 1937! Als men Kuypers onbevange bestudeert als denker, minister, leider van een volksdeel, verwekker van volkskracht — men moet in bewondering, ja, in verbazing komen over zulke ontzaglijke vermogens, zoo bovenmenselijke kracht, zoo weergalooze trouw aan en energie voor wat Kuypers als levensstaak zich zag gesteld.

Juist omdat de zaken zóó staan, voelt men, dat de lof, die van alle zijden wordt toegebracht, hoe innig, welgemeend, uitbundig ook — hoe streelend ook voor ons als volksgroep, waartoe Kuypers behoorde en die nog gegrepen is door Kuypers idealen en voor de verwerkelijking ervan worstelt — niet de eigenlijke, de gehoorzame, de geloovige waardeering is van Kuypers levensarbeid! Die lof kan zelfs een belemmering worden om dien levensarbeid in het juiste licht te zien. Hij kan ons steriel maken door menschverheerlijking. Hij kan ons doen verdolen in de woestijn van het vleeschelijk waardeeren van Gods genadegaven.

Kuypers — we mogen hem alleen zien als het instrument Gods, den dienstknecht des HEEREN, gezonden door onzen Vader in de hemelen tot opbouw van Zijn Kerk en Koninkrijk in deze lage landen aan de zee.

Moet ons niet gaan om den mensch, maar om den dienstknecht.

Niet om den persoon, maar om diens ambt. Niet om het ambtsapparaat, maar om wat God in Kuypers trouwen ambtsdienst heeft willen geven.

O, zeker, dan komen die gaven en die krachten en die onmetelijke praestaties ook in ons gezichtsveld, maar ze komen in ander licht! De figuur van Kuypers wordt, om zoo te zeggen, doorzichtig! We ontdekken achter hem, in hem den trouwen God, die door en met hem wilde werken. Die in hem zoo ontzaglijk veel aan zijn zondig, afvallig volk heeft geschonken.

Vanuit dit standpunt beoordeelend en naar dezen maatstaf metende, willen we een en ander gaan zeggen over de nu verschenen Kuypers-litteratuur.

H.

C. V.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

De aanval op de grondslagen der Christelijke Belijdenis.

„Sedert drie jaar staan de Duitschers herhaaldelijk stom verbaasd tegenover het feit, dat hun rangorde der karakterwaarden¹⁾, welke Duitschland gered heeft, in den naam van het Christendom beschimpt, in den naam van Maarten Luther als „heidensch” voorgesteld wordt. Te voorschijn gelokt, mede door de „Mythe der twintigste eeuw”, heeft de „belijdende Kerk” haar tot dusverre onbekend innerlijk wezen naar buiten gekeerd, en roept zij haar eisch uit om de Deutsche levensopenbaring in de geheele wereld minderwaardig te verklaren.

Met deze woorden bedreigt Rosenberg het Christelijk geloof. Het zal zich aan de Deutsche wereldbeschouwing moeten assimileeren of anders als een „vreemd wezen” uit het Rijk verbannen worden.

De Kerk wil echter trouw blijven aan haar Heer, en verzet zich krachtiger dan ooit tegen de gelijkschakeling, welke de nationaal-socialistische autoriteiten van haar verlangen; zij weigert zich te voeden uit de bron der Mythe, maar ontleent haar kracht aan het Woord van God.

Rosenberg durft haar echter verwijten, dat zij haar roeping in het geheel niet verstaat, en dat haar prediking maar al te dikwijls elk begrip van wat in het volk leeft, mist. Erger nog! Het woord, dat zij verkondigt, vormt volgens hem een zware „belasting” van de „Noordsche natuurlijke instincten”, en „drukt” de bezitters daarvan, die zich pas na een „moeilijke, doch glorieuske worsteling uit den toestand van vernedering bevrijd hebben”, weer „daarin terneer”.

Wilt ge, vraagt Rosenberg, weten hoever deze „zelfbespotting der ziel” reeds gevorderd is?

Als antwoord haalt hij uit een werkje van een zekeren Walter Braun de woorden aan, dat de wereld een gevallen schepping is, en dat de mensch nooit door zijn eigen bloed van zijn zonden verlost kan worden, en citeert hij met verontwaardiging zinsneden, waarin de schrijver den nadruk legt op de „onontbeerlijkheid” van het Oude Testament, en op het wonderlijke in den weg des Heeren. Die juist het Joodsche volk tot Zijn werktuig gemaakt heeft. De Germanen, welke het hoogste staan, voegt Rosenberg hieraan toe, zouden echter volgens dien auteur „tot een gevallen menschheid behooren”, wij allen „zouden deel uitmaken van de schuldgemeenschap der zonde”. Begrijpe, wie het begrijpen kan; een „Duitscher moet zich door zulke gedachten diep gegriefd voelen”.

Een ander „belijder” vervolgt Rosenberg, veroorlooft zich nog grover beleedigingen. Deze waagde het om te schrijven, dat de „gansche volkerenwereld onder den vloek Gods staat, die de spraken der menschen, welke God niet als hun Heer erkennen, maar zichzelf een naam maken wilden, verward heeft”.

Wij zien, besluit de profeet der „nationale mythe” in de bastardeering het groote kwaad; de tegenstanders verklaren echter, dat het feit van het bestaan van volkeren en rassen zelf, een gevolg der zonde is. „De fronten zijn duidelijk zichtbaar”.

Eenvoudige, Bijbelsche waarheden, die de Kerk nooit verloochenen mag, haalt Rosenberg hier aan. Toch eischt hij, dat deze uitgeroeid zullen worden. Daarbij ontziet hij zich niet om de gedachten van de door hem genoemde schrijvers nu en dan in een valsch licht te plaatsen. Geen van hen noemt immers het Joodsche volk rein, en stelt daar tegenover de zonde van het Deutsche volk. Zij spreken allen over de zonden der gansche menschheid, en sluiten niemand buiten. Maar ook dat kan een Duitscher uit den kring van Rosenberg niet verdragen²⁾; hij wil nooit met andere rassen, en zeker nooit met het Joodsche, in één vlak geplaatst worden: hij waant zich de edele, vrije mensch, die geen genade van noode heeft en geen verlossing behoeft. En de geschriften, waarin de Christenen de Noordsche wereldbeschouwing bestrijden: geschriften, waarin zij dikwijls met groote vrijmoedigheid en heilige overtuiging hun geloof belijden en den vijand weerstaan, worden door den „fieren Noordschen geest” op een wijze behandeld, welke iedereen, die nog een weinig liefde bezit, moet doen huiveren.

De fronten zijn inderdaad duidelijk afgeteekend. Met iemand, die nog in het Oude Testament, en in de „Oud-Testamentische dogmatiek” geloof, valt, Rosenberg zegt het letterlijk, niet meer te redeneeren. Hij is te ver weg. Dat geldt ook voor hen, die het Evangelie van Mattheüs en de brieven van Paulus als het Woord van God aannemen, dat geldt voor allen, die in den Naam des Heeren protesteeren, wanneer de schendende hand van

1) Die van eer, vrijheid, moed...; in die rangorde neemt de Heide een ondergeschikte plaats in.

2) De „Reformierte Kirchenzeitung” werd eens verboden, omdat daarin stond, dat een Oosterling even zondig voor God was, als een Noordsch mensch.

den N-
rukt o-
En te
het Ch-
bij zijn
Luther-
W o r-
groot d-
tot nav-
De N-
staat
Luth e-
aanvaan-
deze do-
het pau-
delaar-
vermij-
Testam-
Luthers-
der wen-
de men-
geweldig-
aldus H-
welke is-
hevig zo-
pen (?)
levens-
wordt in-
hindert
ten de-
zich nu
nie ber-
dit doel
Voelt
Christel-
dat hij l-
bloed” t-
te versp-
stof. Da-
oorlog l-
op met
bekeerin-
volkskra-
„volkskel-
treft, he-
zien. De
mensch-
en groot
Kruis. A-
is onein-
lijke bro-
te geven
mer een
natuur-
leven ge-
„wil van
zinken.

Zooals
Jezus zie-
den, en
„pen”, zo-
in hun h-
diking v-
predikere-
Geen mi-
zien, te
voorstelli-
volk opd-
niets en
jecteeren
gronden,
stalten n-
grooten l-
lichtlingen
spanning
reacties

Kunn-
sterk de-
tisch l-
mystiek
een soot-
meening
getuigen-
val op de
Die me-
rend in, o-
en dood l-
den als d-
zeker oog-
den hebb-
bewing
is. „Wor-
„eeuwige
nieuwgeb-
zich weer
hartstoch-
de tegenn-
proces of
doodsstra-
om een o-
welke de-
nigen en
de prieste-
kende-ma-

3) Aldus
gelium”.

4) Men zi-